

constituencies, strategies of mobilization, and practices of campaigning. Compulsory voting was introduced to mobilize the constituencies of establishment parties, and to purify the campaign culture. In the Netherlands it was abolished at the end of the 1960s, to liberalize and dynamize democracy. Political actors acted from a sometimes unwarranted confidence in the effects of introduction or abolishment of compulsory voting.

De Belgische staat en de voedselveiligheid in de tweede helft van de 19de eeuw

FLORE GUIOT

Verantwoordelijkheid en institutionalisering vastgelegd in de wetten van 17 maart 1856 en 4 augustus 1890 met betrekking tot voedselvervalsing

De garantie op voedselkwaliteit impliceert een juridische definitie, controle en de toepassing van sancties. Gedurende de 19de eeuw hebben twee wetten van resp. 1856 en 1890 betrekking op deze drie aspecten. Zij leggen de verantwoordelijkheid en het optreden vast van de staat (in een materie die tot dan tot de bevoegdheid van de gemeentelijke overheden behoorde). Ze zijn "gelegenheidswetgeving" omdat ze trachten een oplossing te bieden voor problemen. Ze kunnen zo niet afzonderlijk gezien worden. De wet van 1856 die het principe van consumenteninformatie vastlegt (waarbij het strafbaar is om bij voedsel dat afwijkt van de normale samenstelling zonder dat het een gevaar is voor de volksgezondheid, de afwijking niet te vermelden) ziet een belangrijke vereiste over het hoofd voor de toepassing: een definitie. De wet van 1890 vult deze lacune door voedselvoorschriften

aan de overheid toe te vertrouwen. Ze voorziet ook in de organisatie van toezicht en het opleggen van sancties.

Met het bestrijden van "voedselvervalsing" bevestigen de wetten van 1856 en 1890 een wijzigende kijk op voedselkwaliteit. Nieuwe medische bevindingen en theorieën over voeding onderlijnden het belang van een kwaliteitsvolle voeding voor de volksgezondheid. Hoewel innovaties op het gebied van voedselvoorziening dikwijls met argwaan bekeken werden waren ze meestal niet zo zeer een gevaar voor de volksgezondheid dan wel een bedreiging voor het bestaande agrarisch productiemodel (waarvoor de agro-voedselindustrie een nieuw en alternatief model naar voor schoof). Aan de voedselkwaliteit zijn dus gezondheids-, economische en verschillende sociale aspecten verbonden. Het concept is dus veelzijdig. Toch kan geen continuïteit in tijd en ruimte opgemerkt worden in de evolutie van gelijktijdige goedkeuring van nationale wetten die gemeenschappelijke beginselen en het permanent karakter verworven door zekere 19de eeuwse beginselen vastleggen.

L'État belge face aux enjeux de qualité alimentaire dans la seconde moitié du 19e siècle

FLORE GUIOT

Responsabilisation et institutionnalisation consacrées par les lois des 17 mars 1856 et 4 août 1890 relatives à la falsification alimentaire

L'assurance de la qualité alimentaire implique sa définition légale, l'organisation de sa surveillance et l'application d'une répression. Au cours du 19e siècle, deux lois, adoptées en

1856 et en 1890, abordent ces trois aspects et consacrent la responsabilisation et l'action de l'Etat dans cette matière jusque-là réservée aux autorités communales. Apparaissant comme des "lois de circonstance" car cherchant à résoudre des situations critiques, elles ne doivent pas être appréhendées individuellement. Si la loi de 1856 établit le principe d'information du consommateur selon lequel la denrée s'éloignant de sa composition normale sans porter préjudice à la santé constitue une infraction lorsque cet écart n'est pas stipulé, elle néglige une condition essentielle à son application : sa définition. La loi de 1890 répond à cette lacune en confiant la réglementation des denrées au Gouvernement. Parallèlement, elle l'investit de l'organisation d'une surveillance en vue d'assurer la répression.

En s'opposant à la "falsification", les lois de 1856 et 1890 attestent des changements qui renouvellent la perception de la qualité alimentaire. Les découvertes médicales et l'élaboration de théories nutritionnelles insistent sur l'importance d'une alimentation qualitativement satisfaisante pour la santé publique. Si les innovations alimentaires sont jugées suspectes, elles constituent souvent moins un danger sanitaire qu'un péril pour le modèle de production agricole auquel l'industrie agroalimentaire oppose une concurrence nouvelle. À la qualité alimentaire, sont donc liés des enjeux sanitaires, économiques et sociaux dont le contenu et l'articulation évoluent. Il en résulte que cette notion est multiforme, sans toutefois qu'une certaine permanence spatio-temporelle ne puisse être observée dans les mouvements d'adoptions simultanées de lois nationales consacrant des principes communs et la pérennité acquise par certains principes posés au 19e siècle.

The Belgian State and the Challenge of Food Quality in the Second Half of the 19th Century

FLORE GUIOT

Accountability and Institutionalization implemented by the Laws of 17 March 1856 and 4 August 1890 on Food Adulteration

The guarantee of food quality involves its legal definition, supervision and the enforcement of sanctions. During the course of the 19th century, two laws, adopted in 1856 and 1890, tackled these three aspects and implemented accountability and state competences in these matters (until then the responsibility of the municipal authorities). Created as "ad hoc legislation" trying to deal with a crisis, they should not be considered separately. The law of 1856 establishing the principle of consumer information, whereby food that deviates from its standard composition without endangering public health constitutes an offence if this deviation is not communicated, overlooks an essential requirement for its implementation : its definition. The law of 1890 met this oversight by entrusting food regulations to the government. At the same time, it gave the government powers to supervise and enforce this.

In opposing adulteration of food, the laws of 1856 and 1890 confirmed the modifications that renewed the perception of food quality. New medical findings and the elaboration of nutritional theories insisted on the importance of a qualitatively adequate nutrition with regard to public health. Food innovations were often viewed with suspicion, but mostly they constituted less a health hazard than a danger to an existing agricultural production model, for which the agro-food industry

offered a new and alternative model. Health, economic and various social issues are therefore connected to food quality. As a result, this concept is multifaceted. However, no continuity over time and space can be observed in the evolution of simultaneous adoption of national laws implementing common principles and the acquired perpetuity by certain principles laid down in the 19th century.

De administratief-technische origine van de sociale zekerheid in België

RAPHAËL VAN LERBERGE

Een apart oorlogsverhaal

In deze bijdrage onderzoeken wij de impact van de technologie van de gemechaniseerde kantoorverwerking, de mecanografie, op het ontstaan van de sociale zekerheid in België. Deze technologie werd in 1939 geadopteerd door de sector van de kinderbijslag en geïnstitutionaliseerd in de vzw. *Maatschappij voor Mecanographie*. Dit beantwoordde aan de normen en waarden van de werkgevers, de belangengroep die op dit terrein op dat moment de bovenhand had. De sector en de vzw. hadden vanaf 1939 tot in 1944 een succesvolle co-evolutie, enkel tijdelijk ontredderd door de oorlogsomstandigheden van mei '40. De dynamische ontwikkeling kan onder meer worden toegeschreven aan de betrokkenheid van de werkgevers, verpersoonlijkt in de figuur van Paul Goldschmidt en van een actieve (ex-) ambtenaar, Hector Mavaut. Zowel het ontstane infrasysteem als het kinderbijslagsysteem konden onder het strakke regime van de bezetting en de 'politiek van het minste kwaad', de fase van onzekerheid en primaire groei doorkomen. In 1944 kwamen zij in de

fase van maturiteit en in een impulsmoment. Het infrasysteem had voldoende stabiliteit, kennis en ervaring om te fungeren als technische sokkel van een nieuw sociaal zekerheidssysteem. Het Clandestien Comité, de groep die tijdens de oorlog het Sociaal Pact voorbereidde, integreerde de technologie in het nieuwe sociaal zekerheidssysteem zodat ze maatschappij-omvattend werd. Het mecanografische systeem, gebaseerd op ponskaartverwerking, werd de operationele spil van de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid, die als centrale instelling instond voor de inning, controle en verdeling van de sociale bijdragen. Daarnaast bleven honderden particuliere organisaties met hun specifieke (veelal manuele) werkmethode belast met uitvoeringstaken in de sociale zekerheid. In deze duale structuur manifesteerden zich vanaf 1945 talrijke spanningsvelden waaruit nieuwe evoluties ontstonden. De Keynesiaanse welvaartsstaat kreeg geleidelijk vorm en de mecanografische gegevensverwerking evolueerde naar elektronische informatieverwerking op basis van informaticatechnologie.

L'origine technico-administrative de la sécurité sociale en Belgique

RAPHAËL VAN LERBERGE

Un récit de guerre particulier

Dans cet article, nous analysons l'impact de la technologie de mécanisation du travail de bureau – la mecanographie – sur le développement de la sécurité sociale en Belgique. Cette technologie a été adoptée en 1939 par le secteur des allocations familiales et institutionnalisée en l'asbl "Société de Mecanographie". Celle-ci répondait aux normes et aux valeurs des employeurs, soit le